

HEALTH, LIFESTYLE AND THE BODY, Chapter II, srečanje ...

Globalizacija ima velik vpliv na zdravje ljudi (večja mobilnost ter posledično širjenje bolezni) in na njihov način življenja (povečan kulturni stik). Pozitiven učinek pa se skriva v razvoju (tehnologija, odkritja, nove metode raziskovanja..).

Cenejši, lažji transport vpliva na vse večjo mobilnost ljudi, mobilnost sama po sebi pa prinaša večje in hitrejše širjenje različnih bolezni tudi v predele, ki jih prej niso poznali (bolezen norih krav, ptičja gripa...). Prej lokalni problemi postajajo globalni.

THE RISE OF THE MEDICAL GAZE (povečano zanimanje za medicino)

Porast zanimanja za medicino je opazen v poznem 18. stoletju. Predvsem zaradi težav s širjenjem mest (potrebno oskrbo, sanitarije, higiena...).

Najbolj revolucionarni so bili Francozi (pred in po francoski revoluciji 1789-1794). Znani so po novem pristopu, danes imenovanem »znanstven pristop«. Po Evropi so uporabljali metodo razvrščanja bolezni in njihovo dokazovanje – kot da bolezen ne bi imela zveze z bolniki. Francozi pa so podrobno zbirali podatke o boleznih in simptomih, delali veliko obdukcij – raziskovali so vzroke bolezni. Torej manj abstraktnega učenja in več kliničnega, praktičnega. Tudi Francoski državniki so se poglobili v vse morebitne dejavnike (živilska tehnologija, klavnice, ki bi mogoče širile bolezni..).

Pomembna prelomnica je odkritje antiseptikov, uporaba antibiotikov. Opazen pisec na tem področju, Foucault navaja za to obdobje dve pomembni spremembi: dojemanje medicine znanstveno in povezovanje moderne medicine z državnim aparatom.

MEDICALIZATION AND BIOMEDICAL MODEL (formaliziranje medicine, biomedicinski model)

MEDICALIZATION: je termin, ki razlaga pogled na medicino (biomedicinski model). Bolezni so lahko rešljive le s pomočjo tehnologije, znanosti (ozko gledano). Takšna miselnost je vplivala na porast večjih bolnic, razvoj tehnologije, formacijskih podjetij, organizacij.

-kako so sociologi prevzeli **Foucaultovo** idejo oz. kako je nastal biomedicinski model:

- Mind-body dualism(Zahodni pogled, Descartes)-telo je subjekt, ki ga vodijo biološki zakoni in procesi-deluje ločeno od misli.
- Na telo se gleda kot na stroj. Poiščemo kje je napaka in jo popravimo.
- Vsaka bolezen je najbolje preučena z ločeno, specilizirano vejo (okulist, dermatolog..).
- Jasna ločitev med ne/normalnim vedenjem telesa. Proces zdravljenja je normalizacija.
- Zdravljenje temelji na uporabi različnih tehnologij, izumov: tablete, krvne slike, rentgen, kemoterapija, operacije..
- Razvoj medicinske tehnologije je izrednega pomena, da obvladamo bolezni.

Posledice, ki sledijo takšnemu pogledu: zdravljenje bolezni ima prednost pred preprečevanjem (preventivo). Drugo pa je napačno gledanje na bolezen izven konteksta družbe. Primer alkoholizma, depresij, ki jih zdravijo s tabletami, kar povzroča včasih še hujše posledice, kot bolezen sama (odvisnost..).

Tudi feministke so bile kritične do formaliziranja medicine. Znana je njihova kritika o vplivu novega pogleda na medicino. Če vzamemo primer babic (zdravniških sester). Sodelovale so pri porodu vse do 19.stol ter imele bogate praktične izkušnje. Z novimi odkritji pa so le-te postale razvrednotene v primerjavi z zdravniki, ki so imeli več šolskega znanja. Vedno bolj

uveljavljeno trditev so potrdili šele s prihodom modernih antiseptikov in antibiotikov. V 20. stol. je postal poklic babice tudi zakonsko določen. Zahteval je oboje. Reference in prakso. Novosti so bile tudi testi, urniki, skrbna opazovanja, snemanja med porodom... Prej naravni proces, ki je potekal intimno v okolju družine, se je sedaj spremenil v zastrašujoč in zakompliciran postopek, kjer je bila ženska smatrana kot krhek, nebogljen objekt pod točno določenim natančnim upravljanjem medicinske tehnologije. Bila je torej kot neke vrste laboratorijska miška, ki je odvisna (mora zaupati in se prepustiti) od zdravnikov. Pozitivna stran pa je prihod boljše kontracepcije, ki daje ženski več možnosti, odločanja o sebi (avtorja Lee in Jackson).

SOCIOLOGY OF HEALTH, 'NEW' DISEASES AND MODERN TECHNOLOGY (sociologija zdravja, novodobne bolezni, tehnologija)

Zaradi razvoja biomedicinski model izgublja na pomenu (vedno boljši življenjski standard, razvoj, boljša hrana, oskrba, čista voda, sanitarije.. prinese daljšo življenjsko dobo, manjšo smrtnost otrok, vendar pojavi kroničnih bolezni, sodobnih bolezni (rak, kap, artritis, diabetes). Drugi razlog manjšanja vpliva biomedicinskega modela pa je tudi kritika s strani feministk. Tudi na spodaj navedene točke medicina težko vpliva, zato je poseganje sociologije v medicino nujno.

1. Sodobna medicina ohrani človeka pri življenju, vendar ga naredi odvisnega od oskrbe
2. Staranje populacije (primer VB), ki postajajo breme (še posebej ekonomsko gledano)
3. Način življenja: sedenje (rekreacija), uporaba avta, stres, onesnaženje, kriminal, prenaseljenost, nesigurnost, hitra hrana, sladila, aditivi, alkohol, cigarete...

Zanimiv je tudi vpliv moderne medicine na način življenja in posegov v naše telo: zdravljenje neplodnosti, izgube spomina, parkinsonova bolezen, transplantacija, biogenetika, menjava spola, kozmetični posegi, liposukcija, povečava prsi, tatuji.. Ali takšno 'lepotno' poseganje v telo res zdravi »bolezni«? Pojavlja se tudi ideja, da je že zdravo življenje postalo problematično.

Zanimiva je tudi vse večja podobnost med ljudmi in roboti. Mediji določajo lepotne ideale, ki so včasih skregani z logiko zmožnosti telesa, izdelujemo različne naprave, ki nas dopolnjujejo (multipraktiki, virtualni svet). Življenje brez aparatov si težko predstavljamo. Vse večje je zanimanje za zamrznitev telesa, raziskave posmrtnega življenja..

MICHEL FOUCAULT (1926-84) Global Thinkers 11

Michel Foucault je znan po kritiki različnih institucij, predvsem psihiatrije, medicine ter sistema kaznovanja (zapora). V zadnjem obdobju se je veliko ukvarjal z etiko, s pojmom subjekta in subjektivitete, zlasti v povezavi z zgodovino seksualnosti. Njegove splošne teorije o družbeni (politični) moči in razmerju med védenjem in močjo, kot tudi njegovo razmišljanje o diskurzu v povezavi z zgodovino zahodne misli so v humanistiki in družboslovju našle široko uporabnost in sprožile mnoge pomembne razprave. V svoji filozofiji se je veliko naslanjal na Nietzschejevo misel. Velik pomen je dajal tudi Freudu in Marxu, četudi se ni štel za psihoanalitika ali marksista.

Njegove trditve: Kar dojemamo kot bolezen je družbeno določeno in naše interpretacije npr. debelosti se skozi obdobja spreminjajo. Včasih so debele označevali za vesele, bogate, danes prekomerno težo povezujemo z neuspehom. Tudi zdravje je danes skomercializirano. Reklame in različni mediji promovirajo »zdrav« način življenja ter s tem prodajajo različne priomočke za telovadbo, obleke, zdravstvene načrte, diete... Danes tudi znanje omogoča moč. Kriminologija, psihiatrija, farmacija to iskoriščajo. Institucije prebivalcem

vsiljujejomišli, način življenja. Njihovo življenje je vse bolj opazovano, kontrolirano (sistem sodstva, vojske, kontrola rojstev, samodisciplina z vplivi preko medijev, šolstvo).

THE EMBODIED LIFE (živeti v okvirih telesa)

Kolikor se je znanost trudila odkrivati poti, ki bi nam omogočile čim bolj ugodno, zdravo, kakovostno življenje, jo človek postavlja v takšen kontekst, ki pušča negativne posledice. Za zadostitev »lepotnim« idealom vedno bolj posega v svoje telo in ga izmaličuje. To lahko pripišemo vedno bolj pomembnemu videzu in vtisu, ki ga ljudje ustvarjajo s svojo pojavo, nastopom. Vedno več je služb, kjer je vse več dela z ljudmi. Tudi zaradi večje mobilnosti, večjega stika kultur, hitrega načina življenja, hitrih neosebnihih stikov postaja vedno večji trend pripisovanja ljudem značilnosti na podlagi videza. Videz, telo torej postaja del izražanja kdo si. K temu veliko pripomorejo tudi mediji, ki ustvarjajo lepote (fantasized body) ter seksualne ideale. Vpliv imajo na načinu življenja z ustvarjanjem vtisa, kako bi morali živeti. Po Evansu in Leeju je to še posebej značilno za zahodno kulturo.

Nepremišljeno sledenje nesmiselnemu početju nas omejuje. Silimo se živeti v okvirih svojega telesa. Ogrožamo svoje zdravje (bulimija, anoreksija, nore dijete, pretiravanje s športom, depresije).

EARLY FEATURES, CONTEMPORARY PERIOD (nekoč in danes)

Bolezni so se že v preteklosti hitreje širile s pomočjo trgovcev, raziskovalcev, kolonialistov, osvajalcev.. S svojim prihodom v novo državo so širili bolezni iz matične države.

Primeri: Črna kuga na kitajskem v 14.stol., vdor Američanov v 15.stol. in njihovo širjenje evropskih bolezni, trgovina s sužnji v 17.stol., razširitev sifilisa preko Portugalcev iz Floride, Ekvadorja, Meksika ter širitev in sploh pojav vodenih koz iz centralne afrike...

Premagovanje časa in prostora še vedno vpliva na širjenje bolezni, epidemij in tudi na ponovno pojavljanje že preboljenih bolezni v drugih delih sveta, kjer te bolezni še niso poznali. Primer AIDSa, Tuberkuloze, mrzlice zahodnega Nila, SARSa.

THE GLOBALIZATION OF HEALTH INEQUALITIES: POLICY EFFECTS

Svetovne organizacije pomembno vplivajo na zdravje posameznih predelov ali držav na svetu. Npr. **WHO**, najbolj znana svetovna zdravstvena organizacija je leta 1977 začela izvajati program »Zdravje za vse do 2000« in s tem širila ne samo zdravje, temveč tudi informirala javnost o preventivah, novih metodah... Njihovi preventivni ukrepi zmanjšajo potrebe po dragem zdravljenju. To so imunitetni programi, izboljšanje sanitarij, pitne vode, tudi zmanjšanje umrljivosti in smrti mamici pri porodu. Podobnim svetovnim akterjem pa se prepisuje tudi različne očitke. Eden izmed teh je, da večinoma denarja organizacije porabijo za plače uslužbencev. Vsiljujejo tudi ekonomske, socialne politike ter s tem posledično politike zdravja.

Vpliv neoliberalne ekonomije: Po podražitvah nafte 1979, svetovnega pomankanja in upadanja 1981 so si mnoge banke nakopale dolg pri **Svetovni banki in IMF**. Da bi si organizaciji zagotovile vrnitev sredstev so mnogim državam dolžnicam naložile izvedbo strukturnih prilagoditvenih programov, vsebine političnih tematik, ki so podobni bogatejšim državam. Ti programi so temeljili na racionalizaciji nacionalnih računov, zmanjšanju vseh nepotrebnih stroškov. Zmanjšale so subvencije, vsilile uvedbo prostega trga, privatizirale državna in javna podjetja. Tudi Veliki Britaniji uspe s pritiski (grožnja zmanjšanja pomoči, zaprtje svojega trga) vsiliti ekonomske agende. Posledično so države zmanjšale proračun za zdravstvo.

Vpliv WB (Svetovne banke): med letom 1980 je postala glavni vir investicij v zdravstvu in posledično tudi izreden vpliv na ustvarjanje politik WHO. Glede na poročilo iz leta 1993 je poudarjala tri prioritete. Vlade **morajo izvajati neoliberalne ekonomske politike** za vzpodbudo gospodarske rasti in posledično izboljšati nacionalno zdravje (družine morajo skrbeti za izboljšanje svojega zdravja, kot posledice zmanjšanja učinkov revščine). Druga prioriteta je, da je treba omejiti neučinkovito in prekomerno vladno potrošnjo iz naslova javnih naročil. Denar so rajši preusmerili na specifične probleme, kot so kontrola HIV, AIDSa, malarije, ker zasebno zdravstvo ne more utvarjati dobičkonosnih ciljev. Uvede se sistem, kjer ljudje sami plačujejo za uporabo zdravil in zdravstvenih storitev. Tretja prioriteta je oblikovanje tržno orientiranega zdravstvenega sistema s strani zasebnih zdravstvenih podjetij. Vse bolj popularizirajo tudi privatno zdravstvo. Pogosto pa se zgodi, da Svetovna banka, prisilili mnoge države, da zmanjšajo proračun za zdravstvo, zaradi dolgov, ekonomske recesije, zmanjšanja profita pri uvozu...

Vpliv korporacij, alianc: Leto 1990 je pojav vse več svetovnih organizacij, ki sponzorirajo zdravstvene programe: UNICEF, privatni laboratoriji, Bill and Melinda Gates fundacija, akademske združbe, Levi Strauss, Kline...

Posledice spreminjajoče se globalne ekonomije in politike zdravja:

Ekonomija ima na zdravje posreden vpliv. Ne le, da kapitalizem posredno povzroča neenakost med bogatimi in revnimi, neenakost povečuje tudi na pomembnem področju kot je zdravje.

Ker je zdravstvo organizirano pod okriljem države je torej odvisno od moči, bogastva države. Posledično imajo revnejše države zdravstvo slabše urejeno, prebivalcem je dostopnih manj zdravil ter so predvsem dražja. Za razlago vpliva lahko uporabimo primer Indije, kjer so nekateri obubožali prav zaradi stroškov zdravljenja. Tudi v ekonomsko najmanj razvitih državah (Afrika, Azija) več kot polovica prebivalstva ne dobi najosnovnejših zdravil. Pojavljajo se tudi različne trgovine, kjer revni prodajajo organe bogatim (večanje kriminala).

PARADOKSI IN RAZNOLIKOSTI

V poročilu WTO leta 2004 lahko preberemo, kako se svet vse bolj polarizira na revne in bogate. Na eni strani ljudje umirajo, zbolevalo zaradi lakote, medtem ko na drugi strani ljudje zbolevalo zaradi različnih bolezni v povezavi s prenehanjem, debelostjo.

V razvitih državah, oz. tistim, ki z osnovnim zdravjem nimajo problemov, povzročajo preglavice neodgovoren, razkošen način življenja, ki ga prinaša globalizacija in čas kapitalizma (tobak, lepotne operacije, veliko sedenja v službi, uporaba avtomobilov, hitra prehrana, stres...). Samo leta 2000 je umrlo 4.9 milijonov ljudi zaradi bolezni, katerih povzročitelj je tobak.

Vse večje so tudi razlike med zahodom in vzhodom ravno zaradi večanja razlik, neenakosti v ekonomskem razvoju. Bogatenje bogatih in še večje obubožanje revnih. Ravno zaradi negotove starosti ostaja trend velika družina. Z globalizacijo je res prišlo obdobje hitrega, nenehnega razvoja znanosti, zdravstva, a na drugi strani globalizacija prinaša nove probleme kot so onesnaženost, prenaseljenost, kriminal.

Zanimivo je tudi dejstvo kako ljudje, ki so zaradi bogatenja zahoda obubožali sedaj prevzemajo njihov način življenja, vzorce prehranjevanja, razvade, kupujejo njihove znamke... vse to pospešuje širjenje »zahodnih« bolezni na vzhod.

MOČ FARMACEVTSKIH ORGANIZACIJ

Kapitalizem se odseva tudi v farmacevtskih podjetjih. Farmaceutske združbe v borbi za preživetje in bogatenje vsiljujejo različne ukrepe. Uvajajo pojem avtorskih pravic, oz. zaščitene patentov za obdobje 20 let (TRIPS - Agreement on Trade-Related Aspects of

Intellectual Prosperity Rights). Farmacevti postajajo tudi vse bolj preračunljivi. Zavedajo se, za katera zdravila so ljudje pripravljeni plačati več. Na trg vsiljujejo in oglašujejo različne antidepresive, viagro, dietične tablete.. Zastrahuje pa je tudi podatek, da cene zdravil za bolezni kot so malarija, drastično rastejo zaradi povpraševanj turistov. Posledično si jih ne morejo privoščiti revni prebivalci najbolj prizadetih predelov. V odgovor na nesmiselno politiko so leta 2001 ljudje odgovorili z demonstracijami. V 30 mestih po svetu so z njimi izsilili konferenco WTO, kjer so sprejeli sistem, ki omogoča državam, da znižajo cene zdravil, če je ogroženo javno zdravje.